

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА**

Д-р Златко ЈАКОВЛЕВ

ОСНОВИ НА ТУРИЗАМ

ШТИП, 2018 год.

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА**

Д-р Златко ЈАКОВЛЕВ

О С Н О В И Н А Т У Р И З А М

Штип, 2018 год.

Автор
Д-р Златко ЈАКОВЛЕВ

О С Н О В И Н А Т У Р И З А М

Рецензенти:
Проф. д-р Никола В. Димитров
Проф. д-р Цане Котески

Лектор
Слаѓан Спасовски

Компјутерска обработка:
Проф. Д-р Златко Јаковлев

Издавач
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

338.48(075.8)

ЈАКОВЛЕВ, Златко

Основи на туризам [Електронски извор] / Златко Јаковлев. - Штип
: Универзитет “Гоце Делчев”-Штип, Факултет за туризам и бизнис логистика,
2019

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/814>. - Текст во PDF формат,
содржи 231 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на
ден 06.03.2019. - Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр.
223-231

ISBN 978-608-244-609-7

а) Туризам - Високошколски учебници
COBISS.MK-ID 109804810

*По својата природа, туризмот само споредно има економски аспект.
Човекот е неговиот вистински центар.*

W. Hunziker, 1961

На моите родители

Св. Климент Охридски

Предговор

Туризмот е дамнешна појава и неговите почетоци како аналогна појава, датираат уште пред 20.000 години, кога праисторискиот човек почнал интензивно да ги обиколува континентите, да навлегува на некои острови и архипелази, и движејќи се да бара соодветни засолништа и извори на храна. Развојот на феноменот туризам се одвива во шест историски фази. Со градењето на патиштата, развивањето на инфраструктурата, патничкиот, железничкиот, водениот и воздушниот сообраќај, брзиот развој на туризмот е потпомогнат и со модернизирањето на поштенскиот и телекомуникацискиот сообраќај. Во оваа фаза голема улога имало и отворањето на првите патнички агенции. Во првата половина на 19 век се појавил поимот турист кој произлегол од францускиот збор *tour* што значи патување во круг или само патување. Прв го вовел Французинот Виктор Жакмон во 1830 година. Современиот туризам во последните 50-тина година доживува брз и динамичен развој. Следејќи ги вредностите на реализираниот туристички промет, односно ефектите од туристичкото стопанство во одредени европски и светски земји, се потврдува заклучокот дека станува збор за еден современ феномен на денешницата која навлегува речиси во сите сфери на живеењето. Со туристичките збиднувања се занимавале многу научни дисциплини кои навлегувале во сферата на туризмот: туристичката географија, туристичката економија, туристичката психологија, туристичката социологија, туристичкото право и слично.

Материјалот е систематизиран според програмата по предметот “Основи на туризмот“, што се предава во прв семестар прва година на Факултетот за туризам и бизнис логистика - Гевгелија. Исто така, оваа книга може да им биде од корист и на студентите на слични високообразовни институции, чии програми го имаат имплементирано болонскиот процес. Освен студентите, со оглед на апликативниот карактер на овој труд, книгава може корисно да им послужи и на туристичките менаџери, практичарите во туризмот, како и на сите вработени во туристичката индустрија кои се во непосреден контакт со посетителите.

Авторот на оваа книга ја користи оваа прилика да им се заблагодари на Проф. д-р Никола В. Димитров и Проф. д-р Цане Котески за извршената рецензија и дадените сугестии при оформувањето на овој труд. Посебна благодарност упатува до неговите студенти, кои во идниот период ќе бидат носители на туристичкиот развој на Република Македонија. Авторот ќе биде благодарен на секому кој ќе му укаже на некои недостатоци што би ги отстранил при евентуално ново издание.

Авторот

Извадок од рецензијата

... Ракописот за Е - Универзитетски Учебник “Основи на туризам” од авторот Проф. д-р Златко Јаковлев разработува едно од покомплексните прашања присутни во теоретската мисла која го проучува феноменот туризам. Прашањето за апликативна примена на туризмот во туристичкото стопанство е актуелно и постојано иницира мотиви за нејзино натамошно проучување. Разработените содржини се во согласност со Наставниот план и содржините на предметот Основи на туризам, што го изучуваат студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика - Гевгелија при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип, во I семестар на додипломските студии на насоката Туризам и Гастрономија, исхрана и диететика. Приложениот ракопис во целост ги задоволува критериумите и условите за издавање Е-Универзитетски Учебник пропишани според Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев” – Штип.

Рецензентската комисија предлага ракописот “Основи на туризам” од авторот Проф. д-р Златко Јаковлев да биде издаден во електронска форма како Е-Универзитетски учебник за потребите на студентите на додипломските студии на насоката Туризам и Гастрономија, исхрана и диететика на Факултетот за туризам и бизнис логистика – Гевгелија при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Штип, ноември, 2018

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Никола В. Димитров, ред. проф., с.р.

Проф. д-р Цане Котески, вон. ред. проф., с.р

Содржина

Вовед.....	13
1. Поим за туризам	14
2. Развојниот пат на туризмот.....	16
3. Услови за развој на туризмот	22
4. Туризмот како предмет на научно истражување	25
4.1. Почетни истражувања за туризмот	25
4.2. Туризмологија – наука за туризмот.....	26
4.3. Методолошки принципи во истражувањето на туризмот	27
5. Дефинирање на поимот туризам и сродни поими кои произлегуваат од туризмот ..	29
5.2. Структурни особини и категории на туристичкиот феномен	32
5.2. Дефинирање на поимот турист	35
5.3. Туристички локалитет.....	36
5.4. Туристичко место	37
5.5. Туристичко подрачје	38
5.6. Туристички регион.....	38
6. Туристички потреби.....	39
6.1. Хиерархија на потреби и туристички потреби.....	39
6.2. Процес на донесување одлуки за туристички патувања	40
7. Фактори за развој на туризмот	41
7.1. Атрактивни фактори	41
7.1.2. Природни фактори	42
7.1.3. Антропогени фактори	45
7.2. Комуникативни фактори	46
7.3. Рецептивни фактори	47
7.4. Посреднички фактори	48
8. Функции на туризмот.....	48
9. Негативни аспекти на туризмот.....	53
10. Концепт на стратемиско управување со туристичка дестинација	54
10.1. Поим, дефинирање и содржини на стратемискиот менаџмент во туризмот ..	55
10.2. Дефинирање на поимот туристичка дестинација	58
10.3. Концепти на стратемиски менаџмент на туристичката дестинација.....	59
10.4. Поим за конкурентност во туризмот.....	61
10.5. Конкурентност на туристичката дестинација.....	62
10.6. Фактори за конкурентност на туристичката дестинација.....	63
10.7. Дијамант на конкурентноста на туристичката дестинација.....	65
10.8. Идентитет на туристичката дестинација	67
10.9. Имиџ на туристичка дестинација.....	68
11. Туристички атракции	70
11.1. Важност и основни карактеристики на туристичките атракции	71
11.2. Поделба на атракциите	72
11.3. Видови атракции и нивни карактеристики	73
12. Маркетинг - менаџмент во туризмот.....	81
12.1. Воведување на маркетинг- менаџметот во туризмот	82
12.2. Специфични карактеристики на туристичкиот пазар	82
12.3. Однесување на потрошувачите во туризмот	86
12.4. Туристичка сегментација на пазарот	87
12.5. Дефинирање и формирање на туристичкиот производ	88
12.6. Цена на туристичките производи.....	90
12.7. Политика и продажни канали	91

12.8.	Промоција во туризмот.....	93
12.9.	Планирање на маркетингот	102
12.10.	Маркетинг контрола и ревизија.....	103
13.	Карактеристики на современиот туристички пазар.....	104
13.1.	Современ туристички пазар	105
13.2.	Поделба на современиот туристички пазар.....	106
13.3.	Елементи на современиот туристички пазар	107
14.	Современи трендови во туристичкиот пазар	110
14.1.	Специфичности на туристичкиот пазар	111
14.2.	Димензии на туристичкиот пазар	112
14.3.	Туризмот и промените на туристичката понуда и побарувачка	114
14.4.	Промени на туристичката побарувачка и мега трендовите	118
14.4.2.	Општи услови за развој на мега трендовите на туристичката побарувачка.	
	120	
14.4.3.	Основни белези на промените на туристичката побарувачка.....	122
14.4.4.	Мега трендовите на туристичката побарувачка во светот и Европа.....	124
14.4.5.	Општ пристап на промените во туристичката понуда во светот, Европа и Р.	
	Македонија	125
15.	Планирање во туризмот.....	127
15.1.	Вовед во основите на туристичко планирање.....	127
15.2.	Методи и основни карактеристики во планирањето.....	129
15.3.	Основни постапки во планирањето на туризмот.....	131
16.	Туризам и анимација	132
16.1.	Поим и дефинирање на анимацијата во туризмот	132
16.2.	Значење и цели на анимацијата во туризмот	135
16.3.	Принципи на анимацијата во туризмот	139
16.4.	Интерперсоналната комуникација суштина на анимацијата во туризмот ..	141
16.4.2.	Жанрови на јавно комуницирање во анимацијата во туризмот	143
16.4.3.	Модели на комуникација во анимацијата во туризмот	144
16.4.4.	Фактори за успешно комуницирање во анимацијата во туризмот.....	146
17.	Туризмот и заштита на животната средина	147
17.1.	Современ пристап за одржување и развој на туризмот	149
17.2.	Туризмот и заштита на природната средина	154
17.3.	Туризмот и заштита на антропогените фактори.....	157
18.	Туризмот и меѓународното опкружување.....	159
18.1.	Влијание на глобалните движења врз туристичката индустрија.....	162
18.2.	Избор на начини за ширење на меѓународниот туристички пазар и пречки во меѓународното опкружување.....	163
19.	Видови туризам.....	164
19.1.	Видови туризам според туристичките потреби	166
19.2.	Видови туризам според атрактивно – мотивациските вредности	166
19.3.	Видови туризам според државната припадност на туристите.....	177
19.4.	Видови туризам според туристичката сезона.....	178
19.5.	Видови туризам според возраста на туристите	179
19.6.	Видови туризам според социјалниот статус на туристите	180
19.7.	Видови туризам според начинот на организација на туристичките патувања.	
	181	
19.8.	Видови туризам според должината на престојот на туристите	182
19.9.	Видови туризам според превозното средство.....	184
20.	Современ туризам и футурологија на туризмот	185

20.1.	Почетоците на современиот туризам.....	186
20.2.	Масовен туризам.....	187
20.3.	Одржлив развој на туризмот	188
20.4.	Туризмот во глобална перспектива	190
21.	Улогите на туристичкиот водич за развој на туризмот во Република Македонија	
	202	
21.1.	Развој на туризмот во Република Македонија	203
21.2.	Карактеристики на туризмот во Република Македонија	204
21.3.	Почетоци и појава на туристичките водичи во туристичките патувања	206
21.4.	Професијата туристички водич во Република Македонија.....	206
21.5.	Локални туристички водичи	209
21.6.	Професијата туристички придружник во Република Македонија.....	210
21.7.	Усовершување на улогите на туристичките водичи како главна цел за развој на туризмот.....	211
21.8.	Улогата на туристичките водичи во реализација на алтернативните форми на туризмот.....	215
21.8.1.	Улогата на туристичките водичи за развој на културниот туризам	217
21.8.2.	Улогата на туристичките водичи за развој на бањскиот туризам	220
21.8.3.	Улогата на туристичките водичи за развој на конгресниот туризам	221
21.8.4.	Улогата на туристичките водичи за развој на руралниот туризам.....	221
	Литература	221

Вовед

Денешниве услови во кои се наоѓа Република Македонија можат да се окарактеризираат како неповолни, во поглед на нејзината економска развиеност. Секоја земја, па така и нашава треба да ги искористи своите компаративни предности, своите потенцијали за да доживее економска експанзија. Нашава држава како недоволно економски развиена земја треба да го интензивира развојот на туризмот. На тој начин таа може порамноправно да се вклучи во меѓународните економски односи. Дали ќе успее Република Македонија или не, ќе зависи од тоа, дали сите ние ќе знаеме да ги искористиме сопствените компаративни предности. Неоспорен факт е дека туризмот има поливалентно значење и е мултипликатор на економскиот развој. Со оглед на тоа дека нашава земја располага со природни, материјални и човечки фактори за развој на туризмот, кои се недоволно искористени, се смета дека на ова прашање треба да му се посвети посебно внимание. Туризмот како феномен на 20 и 21 век има општествено и економско значење. Се разбира дека секоја земја е заинтересирана за економското влијание на туризмот врз нејзиниот развој. Затоа треба на посетителите да им се дадат соодветни услуги од кои што ќе бидат задоволни.

Од литературата што е достапна се дојде до сознание дека туризмот е подрачје кое е многу обработувано, посебно во високо развиените земји, што не е случај во Република Македонија. Во тој контекст, постојат голем број автори кои се занимавале со проучување на овој феномен од теоретски и практичен аспект. Но, сепак постојат малку дела во светски рамки коишто го третираат туризмот од научен и практичен аспект.

Со оглед на тоа, што туризмот е најзначајна активност за економскиот раст и развој, неговото менаџирање е од круцијална важност за сите кои на непосреден или посреден начин се инволвирани во туризмот. Поконкретно, развојот на туризмот претставува голем мотив за носителите на туристичката понуда, а посебно деловните субјекти од угостителството, посредништвото, сообраќајот, трговијата, комуналните дејности и занаетчиството. Тоа значи за сите дејности коишто го сочинуваат туристичкото стопанство. Познавајќи го фактот, дека туризмот не го добил местото што го заслужува во вкупниот економски развој на нашата држава, активното партиципирање на сите деловни чинители од доменот на туризмот претставува една од главните одговорности на сите туристички субјекти.